ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ - ਸਬਦ ੧੧

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥

ਰਾਗੁ ਆਸਾ, ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ੪੮੭

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥
ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਜਨ ਗਏ ਨਿਸਤਰਿ ਤਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕਬੀਰ ਉਜਾਗਰ ॥
ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਾਟੇ ਕਾਗਰ ॥੧॥
ਨਿਮਤ ਨਾਮਦੇਉ ਦੂਧੁ ਪੀਆਇਆ ॥
ਤਉ ਜਗ ਜਨਮ ਸੰਕਟ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥੨॥
ਜਨ ਰਵਿਦਾਸ ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥
ਇਉ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਨਰਕ ਨਹੀ ਜਾਤਾ ॥੩॥੫॥

ਸਾਰ: ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਇਕ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਵਸੀਲਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰਲੀ ਭਟਕਣਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਇਕ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ, ਗਤੀ ਉਦਮ ਤੋਂ ਧਿਆਨ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਰੁਪਾਂਤ੍ਰਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਵਿਚ ਗਹਿਰਾ ਉਤਰਨ ਨਾਲ, ਵਿਛੋੜੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਭੰਗ ਹੋਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਨਕਾਰਾਤਮਕਤਾ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਹਉਮੈ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਨੇਸਤੋ-ਨਾਬੂਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਦੈਵੀਤਵ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ, ਏਕਤਾ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਰਸੰਬੰਧਿਤਾ ਨੂੰ ਕਲਾਵੇ ਵਿਚ ਲੈਣ ਲਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਏਕਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਉਥਾਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਮੁੜ ਦ੍ਰਿੜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਰੁਪਾਂਤ੍ਰਣ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰੇ ॥

ਇਹ ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਸਤਾ ਸਮੁਚੀ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੇ ਤੱਤਸਾਰ ਰੂਪ ਵਜੋਂ ਵਸਦੀ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੀ, ਥਰਥਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। "ਹਰ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਵਰਤੋਂ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਜੀਵਨ ਸਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਇਕ, ਸਰਬ-ਵਿਆਪੀ ਹਾਜ਼ਰ ਏਕਤਾ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੀ ਹੈ।

ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਜਨ ਗਏ ਨਿਸਤਰਿ ਤਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਚੇਤਨਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਮਰਪਿਤ ਸਾਧਕ ਸਹਿਜਤਾ ਨਾਲ ਪਾਰ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਭਾਵ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਿਆਨ ਸਾਡੀ ਚੇਤਨਾ ਨੂੰ ਦੁਨਿਆਵੀ ਮੋਹ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। (੧)(ਠਹਿਰਾਉ)

ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕਬੀਰ ਉਜਾਗਰ ॥

ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਚੇਤਨਾ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਦੁਆਰਾ, ਕਬੀਰ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਭਾਵ ਸਵੈ-ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਰੁਪਾਂਤ੍ਰਿਣਸ਼ੀਲ ਸਮਰਥਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਾਟੇ ਕਾਗਰ ॥੧॥

ਜ਼ਵਾਬਦੇਹੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹੀ ਬਹੁਪਰਤੀ ਰੰਗਤ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਪਾਂਤ੍ਰਣ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅੰਤਰੀਵੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। (੧)

ਨਿਮਤ ਨਾਮਦੇਉ ਦੂਧੁ ਪੀਆਇਆ ॥

ਸ਼ਰਧਾ ਵਸ, ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਪਿਆਉਣ ਲਈ ਦੁੱਧ ਚੜ੍ਹਾਇਆ। ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਕ ਰੂਪੀ ਕਾਰਜ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਡਰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਕ ਅਤੇ ਦੈਵੀ ਸਤਾ ਵਿਚਕਾਰ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਦੀਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੋਰ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਾ ਸੁਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਤਉ ਜਗ ਜਨਮ ਸੰਕਟ ਨਹੀ ਆਇਆ ॥੨॥

ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਹੋਂਦ ਦੁਖਦਾਈ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦੇ। ਇਹ ਭਾਵ ਉਸ ਚੈਨ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਵਿਰੋਧ ਦੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਇਕ ਹੋਂਦ ਦੇ ਸੰਕਟ ਵਜੋਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਵਿਚ। (੨)

ਜਨ ਰਵਿਦਾਸ ਰਾਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤਾ ॥
ਨਿਮਾਣੇ ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਏਕਤਾ ਦੇ ਸਾਰ ਵਿੱਚ ਭਿੱਜੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਇਉ ਗੁਰ ਪਰਸਾਦਿ ਨਰਕ ਨਹੀ ਜਾਤਾ ॥੩॥੫॥
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰੂਹਾਨੀ ਸੂਝ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਦੁਆਰਾ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਨਰਕ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਨਕਾਰਾਤਮਕਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ "ਨਰਕ" ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਭੌਤਿਕ ਸਥਾਨ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੀ ਇਕ ਮਾਨਸਿਕ ਸਥਿਤੀ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅੰਤਰੀਵੀ ਡਗਮਗਾਹਟ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (੩)(੫)

ਤੱਤ: ਭਗਤ ਰਵਿਦਾਸ, ਕਬੀਰ ਅਤੇ ਨਾਮਦੇਵ ਵਰਗੀਆਂ ਜਾਗਰੂਕ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਗੂੜ੍ਹ ਵਿਗਸਤ ਮਨੋਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਅੰਤਰੀਵੀ ਯਾਤਰਾ ਵਿਚ ਗੂੜ੍ਹਤਾ ਵਿਚ ਰੁਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਜਾਗ੍ਰਿਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ, ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨਾਦ ਅਤੇ ਅੰਗੀਕਾਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਟਕੀ ਉਦਮ, ਰਸਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰਿਆਂ ਦੇ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਪਾਂਤ੍ਰਣ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਡਰ ਅਤੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਇਕ ਸ਼ਾਂਤ, ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਸਥਿਰਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰ, ਏਕਤਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਸਬਦ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿਨਇੰਦਰ ਕੌਰ ਅਤੇ ਅਮਰਦੀਪ ਸਿੰਘ

Oneness In Diversity Research Foundation

ਵੈੱਬਸਾਈਟ: **OnenessInDiversity.com**

ਈਮੇਲ: **onenessindiversityfoundation@gmail.com**